

СИМВОЛІКА ФЛОРНОМЕНІВ У ВИМІРІ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ НАРОДНОПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ

Статтю присвячено аналізу флорноменів, що виступають елементами субстанціальних архетипів української мовної картини світу. Досліджено процеси метафоризації та символізації флорноменів як лінгвокультурних констант народно-пісенного обрядового макротексту.

Ключові слова: символ, флорномени, мовна картина світу, фітонім, антропоморфізм.

Площина ціннісних пріоритетів будь-якої етноспільноти актуалізує саме ті аксіологічні рівні, які визначають специфіку організації її життєвого простору та буття. У цьому аспекті, як зазначає В.Жайворонок, збільшується зацікавлення мовою як суспільним явищем у системі духовних цінностей етносу, адже «формування етносу без мови неможливе, бо остання є однією з ключових ознак нації» [8, 23]. Колективний досвід кожного народу в первісних формах, етнічні архетипи, усвідомлюючись майбутніми поколіннями, залишаються на рівні несвідомого, утворюють мовну картину світу нації. Для того, аби їх сприйняла індивідуальна свідомість, етнічні архетипи повинні бути вербалізовані. Таким чином, мова постає як знаряддя міфологічної пам'яті етносу, виконує культурологічну функцію.

Вважаємо, що традиційний підхід до вивчення структури мови не задовольняє сучасних потреб гуманітарного знання. Антропологізація лінгвістичних наукових розвідок обумовлює інтерес філологів до світобачення людини, що визначає його поведінку, в тому числі і мовну. Виходячи із зазначених положень, ми обрали флороназви в якості об'єкта лінгвокультурологічного аналізу народнопісенного макротексту. Матеріалом дослідження були тексти весільних обрядових пісень, що є найбільш численним в українському фольклорі жанром, який репрезентує вирішальне значення рослинного елемента в загальному культурологічному розвитку українського етносу. Як відомо, флористичні концепти належать до рано сформованого шару свідомості людей, вони, як правило, ілюструють ідіоетнічну концептуальну картину світу. Метою представленої розвідки є з'ясування міфопоетичної значущості рослин, їх духовного і матеріального зв'язку з етнічною культурою, а також дослідження процесів метафоризації та символізації флорноменів на рівні вербального кодування в площині українського народнопоетичного тексту. Зрозуміло, що формат статті дозволяє лише фрагментарно репрезентувати простір здійснюваного дослідження.

Останнім часом в Україні надзвичайної актуальності набули дослідження різних фрагментів національно-мовної картини світу з огляду на специфіку

етнічної свідомості мовців, впливу звичаїв, соціокультурних, фонових знань, традицій, обрядів, вірувань, міфології. Так, флорономени вчені досліджували з позицій ономазіології (В. В. Калько, Р. С. Омельковець), епідигматичних відношень (В. М. Пітель), з точки зору семасіології на матеріалі фольклорних текстів (В. В. Галайчук, Е. Гаврилюк), в етнопсихолінгвістичному (А. Й. Багмут, І. Е. Подолян), функціонально-стилістичному (І. І. Коломієць) та дериваційному (Л. Б. Мартинова, М. М. Фещенко) аспектах. У дослідженнях, присвячених рослинній номінації (роботи Т. Волошиної, В. Карпової, І. Сабодощ, А. Шамоти та ін.) основна увага звертається на мотивацію найменування. Тому актуальність здійсненого нами дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу типових флорономенів української лінгвоментальності, що дасть змогу ґрунтовніше дослідити пов'язаний з флорою фрагмент національної мовної картини світу. Через повторне переживання міфологічного досвіду, прихованого у мовному кодї цілою низкою символічно-асоціативних нашарувань, ми звертаємось до непізнаних сторінок української культурології, які ще чекають на своє авторитетне дослідження.

Зв'язок українців зі світом флори сягає ще часів язичництва, коли давні слов'яни поклонялись рослинам як божествам [11, 2]. Базуючись на тотемістичних і анімістичних віруваннях, стародавні культу сформували сакральне відношення до рослини як одного з найголовніших елементів світобудови. На цьому шляху думка поєднувала живу природу і слово. Міфологічне світовідчуття, позначене в метафоризації флорономенів, характеризується емоційними стереотипами і неповторною поетикою сприйняття всіх проявів живого. Априорно первісний колектив сприймав вербальний символ рослини як провідника між собою й тими, хто створював цей світ. Так, фітоніми у текстах обрядової поезії набувають антропоморфних рис, представляючи людину в процесі врівноваження ментальних, емоційних і духовних рівнів життя. Символічна флороназва в ритуалі втрачає свою вузьку утилітарну функцію і набуває значення художньо-поетичного образу, створеного згідно з віруваннями в існування генетичних зв'язків флори і світу людей. Дослідник В. А. Бугров зазначає, що символ завжди нерозривно пов'язаний з картиною світу, яку творить людина в певні культурні епохи, становить одну з її основних опорних структур [2, 115]. Функціонуючи в обрядовому тексті, рослини-символи поступово набувають розгалужених асоціативних зв'язків і виходять в систему образного світосприймання.

За нашими спостереженнями, в народній обрядовій поезії найчастіше антропоморфізуються (уособлюють людину) *калина, сосна, дуб, барвінок, верба, вишня, рута, виноград, пшениця*. Антропоморфний образ явища ґрунтується, як правило, на порівнянні, паралелізмі, метафоричному перенесенні, які виступають тут не як самодостатні смислові форми втілення, а як опосередковані ланки у створенні іншого значення слова. Трансформація смислу фітоніма часто відбувається за рахунок виявлення спільної з людиною ознаки, компонента, семи. Проілюструємо це твердження на прикладі фітоніма *вишня*. У народній творчості ця лексема переважно фіксується тоді, коли йдеться про дівчину й дівочу вроду. Очевидним є те, що в основі семантичного перенесення, яке сприяє

виникненню символу **вишня**, покладено зіставлення двох об'єктів – рослини та людини. О. Сімович зазначає, що «причиною асоціативної співвіднесеності різних понять стало загальне бачення краси, замилування...» [13, 97]. Трансформація смислу слова **вишня** «дерево» – «людина» здійснюється за рахунок виявлення спільного компонента – семи «врода». Семантичний компонент «краса» може індукуватися й іншими лексемами, тому, виступаючи поруч із ними, слово-символ **вишня** стає готовим позначенням краси при формуванні поширеного словотвірного варіанту **вишенька-черешенька**. Цілком можливо, що подібне утворення пов'язане із символічним зближенням, але вже не номінативних, а символічно похідних компонентів значення обох слів [7, 86]. У фольклорі трапляються тексти, які фіксують назву **вишня** із вторинним символічним значенням «юнак»:
Ой схилилася вишня од верха до коріння, Поклонись, Степанку через стол до батенька [4, 216].

Флорономени **вишня** і **черешня** можуть також розвивати у своїй структурі семантичний компонент «материнство»: *Вишневій квіти, Кланяйтесь, діти, Отцю, Матоньці, Всій родиноньці* [4, 280]; *На городі вишня ягідками рясна, А я в свого миленького діточками красна* [4, 230]. Часто у метафоричному мовленні весільних обрядів зустрічаємо атрибутивне словосполучення **вишневий садок**, яке завдяки значеннєвості й додатковим смисловим навантаженням набуває значення символу в українській культурі [13, 99]. Наприклад: *Ішли дружечки рядочком Та попід вишневим садочком Та щипали руту-м'яту зелененьку* [3, 66]. У російській етнокультурі **вишневий сад** завдяки п'єсі А. П. Чехова став символом минулого, що зникає назавжди [15, 140].

Вишня – символ взаємної любові, весни, краси, мужності; гілкам вишні приписували магічні впливові якості. У народній поезії вишня нерідко порівнюється з красою убогої дівчини-сироти, її юністю: *Осталася сиротинонька, як вишенька зелененька*. Дівчата, коли гадали про заміжжя, пересаджували молоденькі вишеньки в діжку і ставили її у теплій хаті. Якщо до нового року вишня зацвітала, то це віщувало щасливу долю. Дуже популярним у традиційному побуті предків був вишневий напій, який вживали як ритуальний на Зелені свята, на Купала, Колодія, Калити, Коляди, під Новий рік.

Пізніше в Україні закріпилась традиція садити вишню біля хати, це дерево слугувало нагадуванням про рідну домівку, рідну землю, а ширше – про Україну. Внаслідок цього в картині світу українського народу **вишня** стала символом рідної землі, України [15, 140]. Зазначимо, що символічне наповнення фітонімів у народній поезії дуже об'ємне і полісемантичне. Воно багато в чому формує соціокультурну єдність, яку ми називаємо ментальністю. У народнопоетичному мовленні відбито окремих міфосвіт рослинних символів, їх вербалізованих знаків, де людина не виокремлюється, а співпрацює згідно з тим законом, за яким кожен фрагмент дійсності має дух і душу.

Завжди важливими для українського етносу рослинами були **виноград** і **пшениця**. Виноград наділений у народній культурі ознаками святості, символізує життєву ниву новоствореної сім'ї. За давньою легендою, людина врятувалась від потопу піднявшись лозою, що виросла до неба. Раніше флороназва **виноград** означала не тільки рослину, а й сад взагалі. Вірили, що

людина може заховатися під виноградом від переслідування диявола, вовкулаки. Наречену також обсіпали сушеним виноградом, горіхами і зерном, щоб у неї були діти. На Купала у вогнище кидали лозу.

Пшениця у піснях весільних дружок – наречена, а овес – наречений. У фольклорних текстах пшениця – такий же метафоричний образ дівчини, як жито – образ вдови: *Не буду я жита жати, іно пшениченьку, Не буду я вдови брати, іно дівчиноньку* [5, 442]. У деяких місцевостях розповідають, що пшениця виросла зі сліз Адама, змішаних із землею, взятою біля райського порогу, а зі сліз Єви виросли коноплі. На Волині вважали, коли мати-годувальниця з'їсть краєць хліба, що після заходу сонця кинули до криниці і вийняли до схід сонця, то в неї буде багато молока. Коли печуть весільний коровай, хор співає: *Ой приїхали подоляне з подолу, Ой привезли мірку пшениці на коровай. Хвалить-бо бога, пшенишний буде коровай!* [Там само].

До найбільш частотно вживаних рослинних образів-символів, закріплених у текстах весільних пісень, належить **барвінок**. У певній частині народних пісень молода просить батьків не впускати до двору молодого та його товаришів, бо коні їх копитами витопчуть увесь барвінок у саду. Постійний епітет до цієї лексеми – «зелененький» і «хрещатий» (за положенням листя, яке стелиться по землі). Уява про барвінок пов'язується з життєвою силою, безсмертям, стабільністю, вірністю, любов'ю: *Повна рожка у городі, Барвіночок да у садочку – Да Машечки у віночку* [3, 46]; *Зелений барвіночок сади устилає* [там само].

Барвінковий вінок – це символ стану нареченої, короткого, але радісного й святкового періоду в житті дівчини, після якого для неї починається вже зовсім інше життя – життя в чужому домі. Як відомо, лексема **барвінок** запозичена з німецької мови *Värgwinkel* й означає «ведмежий куток», її помилково асоціюють з лексемою української мови «барва». Як зазначає В.М.Пітель, поштовхом до народного етимологізування «зазвичай стають мотиваційні психосемантичні зв'язки за формою (іноді й за змістом) між словами, які не є генетично спорідненими й насправді не повинні утворювати системи, ці зв'язки є проявом специфічних «асистемних» епідигматичних відношень у лексиці» [11, 7-8]. Проте це не завадило рослині стати носієм етнокультурних нашарувань і мати численні образні та символічні значення. Адже символізація реалії спричиняє до символізації лінгвальних одиниць, навіть якщо останні привнесено з іншої мовної системи. Так, флорономен **барвінок** з часом перетворився на константу української етнокультури. В народному дискурсивному мовленні з барвінком часто порівнюють юнака або барвінок уособлює молодого хлопця: *Дівчинонько, повна рожко, Чи сватати гожа? Козаченьку-барвіночку, Хоч у неділечку* [3, 49].

Взагалі барвінок часто прикрашав нареченого, символізував молоду буйну силу. Мати нареченого співає: *Нехай тебе, мій синочку, Бог благословить З хрещатого барвіночку Та шабельку звить* [4, 147]. У народі вираз «свати барвінок» означав «іти на побачення» [15, 152]: *Пусти ж мене, мати, барвіночку свати*. Як символ любовних утіх барвінок згадується в любовній магичній поезії, дівочих ворожіннях. У «Травниках» – це засіб зміцнення чоловічої репродуктивної сили. Крім того, дівчата, що досягали шлюбного віку, прикрашали різдвяний обрядовий хліб цією рослиною, щоб у новому році

відбулось весілля. Разом з двома іншими рослинами – васильком і любистком, барвінок входив у букет символічних трав, що позначали статеву любов у різних її вимірах. В українських купальських і колядних піснях їм було надано міфологічно єдине походження – зі зрубаної чи зруйнованої вогнем істоти чоловічої статі, що часто звалась Іваном. Подібний образ дуже давній, він зустрічається й у піснях інших слов'янських народів. Так, наприклад, у польській пісні з дівчини, зрубаної і посіяної в городі, виростають три зілля – рута, лілія і шавлія [10, 60]. Подібна аналогія до символічної трійці священних рослин, в яку входить барвінок, зустрічається також й у інших етнокультур: *Ростіть, ростіть, василечки, буду поливать, Полюбила Іваночка, буду цілувать* [4, 166].

Передвесільному збиранню барвінку теж надавалось сакральне значення: так, наприклад, у західних українців зрізати рослину для весілля часто вирушала ціла процесія з музикою і співами, при цьому ні в якому разі не зрізали барвінок з того місця, де його рвали для поховального обряду. Цьому є своє пояснення: барвінок, посаджений на могилі – вічне забуття і пам'ять про померлого. Барвінок без квітів нерідко був образом-символом зради, а зів'ялий – нещасливого шлюбу і поганого ставлення чоловіка до дружини: *Хрещатенький барвіночку, зав'яв в прискріночку. Зв'ялив, зсушив, вражий сину, чужу дитиночку* [4, 143].

На нашу думку, слова на позначення рослин у фольклорних текстах – не відображення предметів, а їх осмислення, тому вони еквівалентні не просто явищам природи, а розумінню останніх в акті мовної творчості. Міфологічне світовідчуття, позначене в метафоризації фітонімів, характеризується емоційними стереотипами і неповторною поетикою сприйняття всіх проявів живого.

Одним із ключових флористичних концептів української ментальності є **калина**. Образ цієї рослини у фольклорі, художній літературі, мистецтві представлений десятками символів. Щоб уявити цю розмаїту символіку у вигляді ієрархічної системи, певних етапів її семантичного розвитку, до аналізу треба залучити лінгвістичні дані про мовну картину світу слов'ян, праукраїнців, їх міфологію, обрядовість, вірування.

Як відомо, східні слов'яни сонце ототожнювали з Богом. З цим божеством пов'язана ціла низка ритуалів; воно оспівувалось у народних піснях, його уславили в танцях, коли рухались по колу (згадаємо свято Коляди – народження нового сонця – це природний ритм життя по колу, без кінця). У сприйнятті людей калина й стала, за своїми зовнішніми ознаками, символом вогню (порівняти з рос. «окалина», «раскаленный»). Вогонь же у слов'ян був однією з первісних матерій, яка у поєднанні з водною стихією вважалась джерелом світотворення. Назва **калини** (похідне від -каль – «мокра земля, болото, драговина») зумовлена вологолюбністю цієї рослини та її поширенням у болотистих місцях [6, 350]. І справді, вподобавши вологі низинні місця, вона стала сприйматися праукраїнцями як своєрідний образ світового дерева.

Як символ життя взагалі, калина присутня на весільному гільці, символізуючи подружній, сімейний союз, плідність. Вона займає чільне місце

серед представників весільної обрядової рослинності. У піснях калина зустрічається на різних етапах обрядового дійства: прикрашанні гільця, оздоблюванні вінків. Її дарували нареченим, клали на коровай: *Ой в долину йа, дружечки, В долину, По червону, по червону калину* [3, 40]; *Лом'ю калину, кладу на купку, я тя кохаю, ти, мій голубку* [3, 43].

Символіку калини вивчала значна кількість лінгвістів, етнографів, фольклористів. Досить розгорнуте пояснення цієї флороназви надав О.О.Потебня, на думку якого, калина – символ дівочтва, краси і любові. Її супроводжують постійні епітети: *ясна, червона, красна, жарка*. Ці означення відносять слово до поняття вогню, й немає підстав сумніватися в тому, що воно одного походження з дієсловом «калити» [12, 4]. Калина червона уособлювала гарну молоду дівчину. Відбувалось метафоричне перенесення на основі спільної семи «зовнішня краса». Навесні зелений кущ весь у білих квітах подобався українцям, він став символом молодості й краси: *Ой ти, дівчино, червона калино, як мені на тебе дивитися мило!* [3, 45].

Калина також символ цнотливого кохання, розлученої молодої пари. Мотив «чистого», первинного тілесного і духовного початків простежується у весільному обряді поховання калини. Зів'яла, почорніла калина означає смуток і, навіть, смерть. У текстах обрядових пісень вона пов'язується з самотньою любов'ю, марними надіями. Постійна сема «цнота, чистота» сприяє розширенню сполучуваності слова-символу. Словосполучення *ламати калину, втратити калину, губити калину, показати (комусь) калину* пов'язані з забороненими діями, на які в народі покладено «табу» – втратою дівочості, честі. Тому сема позитива фіксується лише у весільних піснях (порівн.: *Рубаймо калину, Встеляймо долину Дрібними гіллячками, Бо йде Галя з дружечками*).

Як відомо, вогонь і вода розглядались слов'янами як антиподи. Під час гартування залізо розігрівали на вогні й опускали у воду. Так, за аналогією кольору та своїх якостей калина почала сприйматися як згартована, міцна, дужа (червоні кетяги – «вогонь» + «вода», «волога»). Навіть у лютий холод ягоди калини яскраво палахкотіли. А отже, калина сильніша за мороз. Таким чином вона перетворилась у символ здоров'я, а значить, і краси, бо вірили, що перейде до них здоров'я і краса цієї рослини: *А дівчина, як калина, личком рум'яна...* [3, 47].

Словник символів культури України подає інформацію про калину як один із ключових символів України: *А ми тую червону калину та й підіймемо. А ми нашу славу Україну та й розвеселимо!..* [14, 10]. Червона калина була й символом українського козацького війська, а в другій половині ХХ століття у творах поетів стає ще й метафоричним символом української мови: *Ти наше диво калинове, кохана материнська мово!* (Д. Білоус).

Із плином часу символічний зміст калини затемнився, і вона від дівчини і цнотливої любові перейшла до значення жінки взагалі і всілякої любові [12, 47]. Калина не тільки одухотворений і персоніфікований кущ. Вона має могутній магичний потенціал. З калиною пов'язані глибокі філософські народнопоетичні символи, такі, як *калиновий міст, калинова сопілка, калинова колиска*. Б. М. Ажнюк, описуючи мовні явища, зауважує: «Калина – символ розквіту, міст

– символ життя, що з'єднує два береги: молодість і старість (ширше: народження і смерть). Перший берег вже за спиною, попереду другий берег, і зворотнього шляху вже немає» [1, 41], або образ-символ калини є тим сакральним місточком, що поєднує все земне з небесними силами: *Калиновий мосте, гнися, не вломися, Молодая дівчино, низенько вклонися* [3, 80].

«Калиновий міст» – поєднання, досить несподіване для «реалістичного мислення», але цілком зрозуміле для мислення міфологічного. Це перехід через заповідну межу, місце зустрічі (інколи поєдинку) людини і потойбічної сили, нове життя молодої жінки, що вступила на шлях сімейного союзу: *Гнися, не ломися, калиновий мосте з тонкої трості. Хотя я зігнуся, таки не зломлюся, Тут буде їхати тишнее весілле, тишнее весілле, статечний староста* [3, 89].

За народним повір'ям, вирізана з калини сопілка сприятиме появі в сім'ї сина – продовжувача роду. Люди вірили також, що калинова колиска передасть дитині життєву силу, здоров'я, енергію (порівн.: рос. закаленный – фізично загартований). Віти, листя, ягоди, корінь – усе це відганяло недугу, обожнювалося, перетворювалося на символ здоров'я. Серед кущів лише калину супроводжують магичні персонажі: цариця-змій Яселуха, Дубіян. З часом цей образ став універсальним і багатозначним. Після обряду комори, коли є докази дівочтва молодої, дівчина співає так звану пісню калини: *А в лузі калина Ввесь луг закрасила, Доброго батька дитина Ввесь рід звеселила* [3, 356]. Про таку дівчину свати і хор дружок співають: *Вона ж добра та добресечка Як калина червонесечка* [3, 354].

У такому випадку до уваги береться семантика кольору калини, яка використовується в обрядовій перезві. Звичайно новина про чистоту молодої викликає велику радість; люди несамовито радіють, і бенкет стає справжньою оргією, що відбувається в супроводі танців та співів [5, 187]. Батьки наливають у пляшку червоної наливки, чіпляють до неї кетяг калинових ягід та кілька колосків збіжжя. Перев'язують також червоною вовняною ниткою хліб і все це разом посилають матері молодої. Взагалі червоний колір поширений у весільних обрядах багатьох культур. Так, в Індії молода сиділа на червоній волоній шкурі. Цю барву знаходимо також у священного бика Сюра, на стародавніх статуях Вакха, на пріапічних фігурах, що їх ставили на полях Італії. Шлюбний серпанок (flamenum) у римлян був червоний, і це в наш час можна бачити в Болгарії, Греції, Буковині тощо.

У разі, коли молода не зберегла чистоти тілесної до шлюбу, всі весільні співи та ритуали набувають іншого характеру. Перед усім, молода позбавлена права співати пісню калини. Хор співає: *Ти, Васильку, калина, малина, А на тебе дивитися мило. Ти, Параско, чорна халяво, Увесь рід покаляла* [3, 295]. Отже, в народнопоетичних текстах калина є символом моральності і духовності. Вона – представник самого дівочтва, поетичний образ дівчини. Ця рослина антропоморфізується, набуває людських якостей. У структурі сучасного концепту *калина* провідним символічним значенням виступає Україна, Батьківщина. Цей символ формується здавна, з початком численних від'їздів українців до інших держав, де калина була рідкістю. Згодом калина набула статусу реалії національного буття.

Одним з основних символів України виступає ще один флорономен – **верба**, оскільки у свідомості народу рідна земля закріпилась як типове місце проростання верб. Однією з причин шанування цього дерева була його вологолюбність. У давнину люди з побожним трепетом ставилися до води, а це дерево завжди росло тільки там, де була вода. Місце коло річки, ставу залишається типовим локусом. Криниці зазвичай копали біля верб, оскільки було помічено, що вони очищують воду, надаючи їй особливого смаку [14, 35].

Верба – символ зростання і життєвої сили, а також весняного буяння в природі. В окремих віруваннях простежуються прямі зв'язки із сонцем чи блискавкою, а також з небесними водами. В деяких замовляннях верба поряд з дубом, березою, та деякими іншими деревами, виступає як «світове дерево, центр світостворення (світове дерево – це втілення дощових хмар)» [10, 162]. Разом з тим, **верба** – символ печалі, самотності дівчини і нареченої, яка залишає рідну оселю. Цей асоціативний ряд зустрічається у весільних піснях, що супроводжують вінкоплетення і прикрашання гільця: *А хто ж тую вербицю зруба, А хто ж тую вербицю зруба, Й а хто ж тую росу позбіра?* [4, 122].

Уособленням журби, смутку верба була ще на ранніх етапах формування символу, вже у фольклорних текстах зустрічаються такі приклади: *Ой вижу, вижу крутую вербу, На ній листя зів'яле, Туга на серці, туга на моїм, - Милий мене покидає*. У наш час на основі іманентної семи «сум» утворилось символічне значення «стара засмучена мати»: *Будуть вік стояти біля броду Посивілі верби-матері* (В. Симоненко). Дуже часто цей флорономен вживається з епітетами «стара, сива», символізуючи стару печальну жінку, матір, вдову, що пройшла нелегкий життєвий шлях, повний болю і втрат, посивіла з горя, має трагічну долю. Крім того, завдяки своєму довголіттю верба здавна виступає символом пам'яті: *Ой посади, мила, голубонько сива, Та на воротах вербу, Як ітиму та од іншої, то й до тебе зайду* [5, 58].

Від концепту **верба** утворені такі лексикалізовані словосполучення: «вербова сопілка», «вербовий кілок», «Вербна неділя», «вербова колиска» тощо. Так, поряд зі значенням дерева печалі верба вважалась рослиною, що сприяє росту, силі, здоров'ю. Раніше для немовлят виробляли вербові колиски, щоб вони виростили міцними й здоровими, такий звичай був ще за часів козацтва. Зазначимо, що усі символічні значення флороназви **верба** є позитивними (Батьківщина, молода дівчина, мати, пам'ять, весняне пробудження природи, сум (не горе!)), характеризують ментальні особливості українського народу.

Отже, рослинна символіка весільних пісень є одним з найбільш поширених мотивів у шлюбній обрядовості. Архаїчність її витоків, походження із пантеїстичних світоглядних настанов не викликає сумнівів. Весілля як обряд продовження циклічності життя послуговувався рослинами як символічними посередниками між світами, оберегами майбутньої сім'ї та нащадків. На нашу думку, в обрядовому тексті рослина-символ функціонує як певний код, що несе в собі «зашифроване» повідомлення, забезпечує духовну, майже містичну комунікацію поколінь і світів. Етносимволіка флорономенів в площині українського народнопоетичного дискурсу, переплітаючись з етносимволікою позначуваних ними рослин, стає «основною підвалиною становлення особливих

концептуальних мовних продуктів – етнокультурних концептів або знаків етнокультури» [9, 3]. Комплексний підхід до розгляду рослинних номінацій як лінгвокультурних констант української весільної обрядовості дозволив нам сформувати цілісне уявлення про місце рослин у мовній поведінці східних слов'ян, світоглядних настановах, вербально-духовному потенціалі нації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ажнюк Б. М. Мовні явища як етнокультурна цілісність // О. О. Потебня і проблеми сучасної філології. – К.: Наукова думка, 1991. – С. 26-43.
2. Бугров В. А. Мова та символ в контексті проблеми розуміння: Дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.04. – К., 1996. – 156 с.
3. Весільні пісні: Збірник. – К.: Дніпро, 1988. – 476 с.
4. Войтович В. М. Українські міфології. – К.: Либідь, 2002. – 662 с.
5. Етимологічний словник української мови. В 7 т. / О. С. Мельничук, І. К. Білодід, В. Т. Коломієць, О. Б. Ткаченко. – К.: Наукова думка, 1982-2003. – Т. 2. – 1985. – 570 с.
6. Єрмоленко С. Я. Фольклор і літературна мова. – К.: Наукова думка, 1987. – 245 с.
7. Жайворонок В. В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук // Мовознавство. – 2004. – № 5-6. – С. 23-35.
8. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
9. Краткая энциклопедия славянской мифологии/ Под ред. Н. С. Шапаровой. – М.: АСТ, 2001. – 624 с.
10. Питель В. М. Типологія епідигматичних відношень полісемічних флороназв та їх похідних у лексиці сучасної української мови: Автореф. дис. ... канд. філол. наук / Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2005. – 19 с.
11. Потебня А. А. О некоторых символах славянской народной поэзии. – Харьков: Унив. тип., 1860. – 155 с.
12. Сімович О. Лексико-семантична характеристика ботанічних символів у фольклорних текстах на прикладі слова вишня // Система і структура східнослов'янських мов: Міжкафедральний зб. наук. праць. – К.: МПУ ім. М. П. Драгоманова, 1998. – С. 97-100.
13. Словник символів культури України/ За ред. О. І. Потапенка, М. К. Дмитренка. – К.: Міленіум, 2002. – 260 с.
14. Шейнина Е. Я. Энциклопедия символов. – М.: ООО «Изд-во АСТ», Харьков: ООО «Торсинг», 2002. – 592 с.

The article analyses floronomena as the elements of substantial archetypes of the Ukrainian linguo-imagery. The process of metaphorization and symbolization of the floronomena as linguocultural constants of folk cultic macrotext have been investigated.

Key words: symbol, floronomena, linguo-imagery, phytonym, anthropomorphism.